

Matematika

I qism

3

UO'K 51(075.3)

KBK 22.1ya72

R 42

I.V.Repyova

Matematika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik, I qism. / I.V.Repyova. – Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023. – 128 b.

Taqrizchilar:

- Sh.Y.Muslimova** – Toshkent shahri 328-umumiy o'rta ta'lim maktabi oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- M.A.Raxmanova** – Toshkent shahri 256-umumiy o'rta ta'lim maktabi 1-toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- Sh.X.Ergasheva** – Toshkent shahri 275-umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar

Yozma bajaring

Juft bo'lib ishleng

Og'zaki bajaring

Mantiqiy topshiriq

Uyga vazifa

Eslatma: O'lchov birliklaridan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida kattalik birliklarini qo'llash to'g'risida"gi 10.01.2018-yil 21-sonli qaroriga muvofiq foydalanildi.

Muqaddima

Aziz bolajonlar! Siz matematika nafaqat hisob-kitob, balki matematik qonun va qoidalar haqidagi fan ekanini allaqachon bilib oldingiz. Qo'lingizdagi uchinchi sinf kitobining birinchi qismida ham ko'plab sonlarni o'rganasiz. Sonlar qanchalik murakkab va katta bo'lmasin, ularni qo'shish, ayirish va ko'paytirish qoidalari doimo bir xil ekanligini tushunasiz. Shuningdek, siz atrofingizdagi olam, Vatanimiz – O'zbekiston Respublikasi hududi, undagi shaharlar, ajoyib boyliklar haqida tushunchaga ega bo'lasiz. Bundan tashqari, iqtisod – xo'jalik yuritish va biznes sohalari bilan tanishasiz.

1. Takrorlash. 1 dan 100 gacha sonlar

Yondosh mavzu:
O'zbekiston Respublikasi

Ikki xonali sonlar,
amallarning hadlari,
amallarning xossalari

1. Hisoblang.

$90 + 60$

$80 + 30$

$140 - 70$

$150 - 80$

$70 + 50$

$80 + 90$

$130 - 40$

$130 - 70$

2. Ustun ko'rinishida yeching.

$$\begin{array}{r} 28 \\ + 35 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ - 19 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 54 \\ + 39 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 67 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 49 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71 \\ - 26 \\ \hline \end{array}$$

Sonlarni xonalari bo'yicha qo'shish kerak. Agar xonadagi raqamlar yig'indisi 10 dan katta bo'lsa, bu xonada yig'indining birliklari qoldiriladi, o'nliklar soni esa keyingi xonaga qo'shiladi.

3. Tenglamalarni yeching. Jadvaldan tenglamalarning ildizlariga mos keladigan harflarni toping. Toshkent shahri qadimda qanday atalgan?

$x + 46 = 100 - 18$

$y - 25 = 50 - 12$

$81 - z = 100 - 55$

O	E	I	Ch	N	T	Sh
63	65	13	38	35	34	36

4. 3 va 4 raqamlaridan tashkil topgan ikki xonali sonlar yig'indisini toping.

1. Takrorlash. 1 dan 100 gacha sonlar

5. Masalani yeching.

Toshkent va Peterburg – nomdosh shaharlar. Ularning nomi “tosh shahar” degan ma’noni anglatadi. Toshkent 22 asrdan, Peterburg esa 3 asrdan beri mavjud. Qaysi shahar qadimiyroq va qancha oldin tashkil topgan?

6. Qulay usulda yeching.

T $23 + 49 + 17$

O' $100 - 14 - 16$

A $19 + 34 - 14$

E $58 + 66 + 34$

Q $82 - 15 - 25$

Y $48 + 17 - 38$

Ikki xonali javoblarni kamayish tartibida qo'yib chiqing. O'zbekiston daryolari bo'yida joylashgan chakalakizor qanday ataladi?

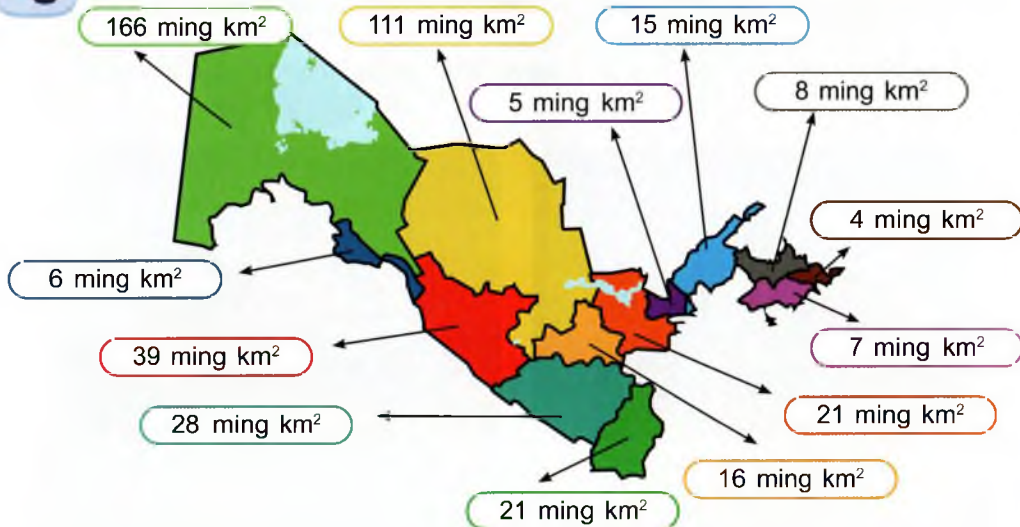
7. O'zbekiston tabiati qanday geografik zonalardan tashkil topganini aniqlang. Qaysi zona maydoni bo'yicha eng katta? Qaysi biri eng kichik?

1. Takrorlash. 1 dan 100 gacha sonlar

8. O'zbekiston Respublikasining umumiy maydoni qancha? Hisoblang.

9. Qulay usulda hisoblang. O'zbekiston hududi qadimda qanday atalganini aniqlang.

O $(27 + 83) - 13$

M $36 - (16 + 9)$

V $45 + 19 - 9$

N $13 + 46 + 14$

A $22 + 39 + 18$

R $25 + 58 - 15$

U $80 - 15 - 15$

H $100 - 27 - 13$

11	97	55	79	68	97	50	73	73	79	60	68

Bu o'lka haqida kitoblar va internetdan ma'lumotlar toping.

10. Tenglamalarni yeching.

$x + 78 = 9 \cdot 9$

$57 + t = 8 \cdot 9$

$y - 43 = 8 \cdot 7$

$71 - z = 7 \cdot 6$

2. Takrorlash. Uch xonali sonlar

Yondosh mavzu:
Toshkent

Uch xonali sonlar,
amallarning xossalari

1. Amallarni bajaring. Uch xonali sonlarni kamayish tartibida qo'yib chiqing va Toshkentning yana bir qadimgi nomini bilib oling.

B $152 + 227$

I $208 + 192$

N $277 + 277$

E $357 - 123$

K $908 - 152$

T $600 - 327$

379	400	554	756	234	554	273

2. Qo'shishning o'rin almashtirish va guruhlash xossalari eslang.

$305 + (195 + 18)$

$468 + (123 + 132)$

$649 + (61 + 51)$

3. Yig'indidan sonni ayirish xossasini eslang.

$(280 + 153) - 260$

$(327 + 184) - 127$

$(541 + 195) - 241$

4. Sondan yig'indini ayirish xossasini eslang.

$778 - (250 + 178)$

$760 - (160 + 375)$

$363 - (63 + 125)$

5. Amallarni hisoblamay taqqoslang.

$267 + 245$ $267 + 275$

$567 - 389$ $680 - 389$

$438 + 167$ $348 + 125$

$700 - 167$ $700 - 340$

2. Takrorlash. Uch xonali sonlar

6. Masalalarga ifodalar tuzing.

a) Toshkent kurantining ikkinchi minorasi birinchisidan 62 yil keyin qurildi. Eski minora qurilganiga 75 yil bo'ldi. Yangi minora qurilganiga necha yil bo'ldi?

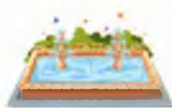
b) Toshkentdagi eng baland inshoot teleminoradir. Uning balandligi 375 m. Milliy bank binosining balandligi esa 108 m. Teleminora bank binosidan qancha baland?

7. "Mustaqillik" maydonidagi favvora hovuzi to'g'ri to'rtburchak shaklida. Uning bo'yi 114 m, eni 50 m ga teng. Favvoraning perimetri bo'ylab tortiladigan diodli tasmaning uzunligi qancha bo'ladi?

8. Ushbu favvoralardan qaysilari ko'pburchak shaklida?

9. Toshkentning "tug'ilgan kuni" bor. Birinchi tenglamani yechib, uning tashkil topgan sanasini, ikkinchi tenglamadan esa tashkil topgan oyining tartib raqamini bilib oling.

$$x + (278 + 366) = 980 - 319$$

$$(180 - 63) - y = 654 - 545$$

2. Takrorlash. Uch xonali sonlar

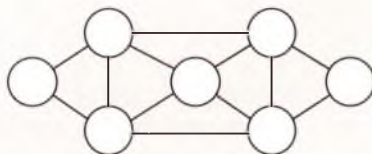
10. Toshkent metropolitenida 43 ta bekat bor. Bu Barselonadagidan 144 ta, Shanxaydagidan 370 ta bekat kam. Barselona metrosida stansiyalar soni Shanxaydagidan nechta kam?

11. 1, 2, 0 raqamlaridan har xil uch xonali sonlar tuzing. Nechta son hosil bo'ldi?

12. Doiralarga 1 dan 7 tagacha bo'lgan sonlarni shunday qo'yib chiqingki, hech qaysi qo'shni sonlar bir-biri bilan tutashmasin. Masalan, 3 soni 2 va 4 sonlari bilan tutashishi mumkin emas.

13. Hisoblang. Javoblarni ortib borish tartibida qo'yib chiqing va aholisi ko'p bo'lgan katta shaharlar qanday atalishini bilib oling.

L $236 + 175$

P $721 - 368$

E $400 - 125$

S $365 + (35 + 296)$

I $102 + (227 + 198)$

M $286 - (156 + 28)$

O $(222 + 178) - 18$

A $600 - 163 - 137$

G $(472 + 189) - 372$

14. Tenglamalarni yeching.

$(80 + 32) + x = 467$

$z - (420 - 73) = 134$

$(398 + 83) - y = 220$

$b + (561 - 182) = 703$

Mundarija

1. Takrorlash. 1 dan 100 gacha sonlar.....	4
2. Takrorlash. Uch xonali sonlar.....	7
3. Takrorlash. Uzunlik	10
4. Takrorlash. Ko'paytirish.....	13
5. Takrorlash. 0 va 1 sonlarining xossalari	16
6. Takrorlash. Nol bilan tugaydigan sonlar.....	19
7. Takrorlash. Taqsimot xossasi	22
8. Takrorlash. Soat va minutlar	25
9. Takrorlash. To'g'ri to'rtburchak	28
10. Ko'p xonali sonlar.....	31
11. Pozitsion sanoq sistemasi.....	34
12. Ko'p xonali sonlarning o'qilishi va yozilishi.....	37
13. Ko'p xonali sonlarning o'qilishi va yozilishi.....	40
14. Ko'p xonali sonlarni taqqoslash.....	43
15. Xona qo'shiluvchilari yig'indisi.....	46
16. Ko'p xonali sonlarni qo'shish.....	49
17. Ko'p xonali sonlarni qo'shish.....	52
18. Ko'p xonali sonlarni ayirish.....	55
19. Ko'p xonali sonlarni ayirish.....	58
20. Ko'p xonali sonlarni qo'shish va ayirish.....	61
21. Ko'p xonali sonlarni qo'shish va ayirish.....	64
22. Ko'p xonali sonlarni qo'shish va ayirish.....	67
Yakuniy dars.....	70
23. Sonlarni 10, 100, 1 000 ga ko'paytirish va bo'lish.....	72
24. Yaxlit sonlarni ko'paytirish.....	75
25. Yaxlit sonlarni bo'lish.....	78

---

26. Ikki xonali sonni bir xonali songa ko'paytirish.....	81
27. Uch xonali sonni bir xonali songa ko'paytirish.....	84
28. Ko'p xonali sonni bir xonali songa ko'paytirish.....	87
29. Ko'p xonali sonni bir xonali songa ko'paytirish.....	90
30. Ikki xonali sonni ikki xonali songa ko'paytirish.....	93
31. Ko'p xonali sonni ikki xonali songa ko'paytirish.....	96
32. Ko'p xonali sonni uch xonali songa ko'paytirish.....	99
33. Yaxlit sonlarni ko'paytirish.....	102
34. O'rtasida nol bo'lgan sonlarni ko'paytirish.....	105
35. Masalalar yechish.....	108
36. Masalalar yechish.....	111
37. Narx, miqdor va qiymat.....	114
38. Masalalar yechish.....	117
39. Soatlar, minutlar, sekundlar.....	120
Yakuniy dars.....	123

veb-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga

murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz nza456 yoki nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

3-sinf matematika I qism kitobini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

[@Maktablar_uchun_hujjatlar](https://t.me/@Maktablar_uchun_hujjatlar)

DIQQAT!!!

Bu hujjatni hech kimga tarqatmaslik sharti bilan olishingiz mumkin.

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet veb-saytlarga joylamang.

Telegram orqali kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA HIYONAT

QILMANG.